

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1936

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 23 ἢ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 3Α
ΑΘΗΝΑΙ

κότητα. Ἐπαιξε μὲ ἀκρίβεια ἔργα Σούμανν καὶ Σοπέν. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρω τὴν καλὴ ἐκτέλεσι τῶν Σπουδῶν εἰς φά μείζ. ἔργο 10, τῆς Μαζούρκας ντὸ διεσ. ἔλ. ἔργο 50 καὶ τοῦ Σχέρτσου τοῦ Σοπέν. Δὲν συμφωνῶ ἀπολύτως μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐρμηνείας τῆς θαυμασίας σονάτας εἰς λά μείζ. ἔργο 101 τοῦ Μπετόβεν. Ἦθελα μιὰ ἐκτέλεσι ὀλιγωτερο πιανιστικὴ καὶ περισσότερο ὀρχηστρική, — ὅπως ὀρχηστρικές εἶναι οἱ τελευταίες σονάτες τοῦ Μπετόβεν, — ἕνα παίξιμο ἐκφραστικώτερο, μιὰ ἐρμηνεία βαθύτερη.

Δὲν μπόρεσα δυνατῶς ν' ἀκούσω ὁλόκληρο τὸ πρόγραμμα τῆς Β' συναυλίας τοῦ Κουαρτέτου Ἀθηνῶν στὰ «Ὀλύμπια», ἐξαιτίας τοῦ Ρεσιτάλ κλαβεσέν πού δινόταν τὴν ἴδια ὥρα στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν.

Ἀκουσα μόνον τὸ περίφημο κουαρτέτο τοῦ Σμέτανα «Ἀπὸ τῆ ζωὴ μου», πού τὸ ἐξετέλεσαν οἱ ἐκλεκτοὶ καλλιτέχνες τοῦ Κουαρτέτου Ἀθηνῶν (οἱ κυρίες Νέλλη Εὐελπίδη - Ἀσκητοπούλου καὶ Σὺλβα Ρόξενκραντς - Κυπριώτου καὶ οἱ κ. κ. Ἀχ. Παπαδημητρίου καὶ Κωστ. Κούλας) κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο.

Ἡ κ. Ἄννα Βαρβάρη Σπέκνερ ἔδωσε στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν μιὰ συναυλία παλαιᾶς μουσικῆς γιὰ κλαβεσέν. Ὅσοι αἰῶνες κι' ἂν πέρσαν, ὅσο κι' ἂν ἀλλάξαν τὰ πράγματα, δὲν παύει τὸ ὄργανο τοῦτο νὰ παρουσιάζη ἐνδιαφέρον καὶ ν' ἀκούεται μὲ εὐχαρίστησι. Ἡ κ. Σπέκνερ, ἀξιόλογος μουσικός, ἐξετέλεσε μὲ τέχνη ἔργα τῶν W. Byrd (1543—1623), S. Scheidt (1587—1654) καὶ Μπάχ. Ἰδιαιτέρη ἐντύπωσι μού ἔκαναν οἱ παλιοὶ χοροὶ, καὶ μάλιστα ὁ «Πηδηχτός χορός», ὁ Ἰταλικὸς καὶ ὁ Ἑβραϊκός. Θὰ ἐπρεπε, νομίζω, νὰ δίνωνται μιὰ-δύο φορές τὸ χρόνο συναυλίες κλαβεσέν. Ὑπάρχουν τόσα ὠραία πράγματα ν' ἀκούσῃ κανεὶς.

Στὸν Δήμαρχο κ. Κοτζιά ὀφείλει ἡ πόλις μας, στὸ πεδίο τῆς μουσικῆς, μιὰ νότα πραγματικὸ πολυτισμοῦ: τὴ Φιλαρμονική.

Ἦταν μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξις ἡ πρώτη συναυλία, πού πρὸ ἡμερῶν ἔδωσε τὸ μουσικὸ αὐτὸ συγκρότημα στὰ «Ὀλύμπια», μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἕναν ἀπὸ τοὺς πιὸ διεκεκριμένους καλλιτέχνες μας, τὸν κ. Ἀχ. Παπαδημητρίου, πού ἡ μουσικὴ του μόρφωσις καὶ πείρα δίνουν τὶς λαμπρότερες ἐλπίδες γιὰ τὴν πρόοδο καὶ ἐξέλιξι τῆς Φιλαρμονικῆς αὐτῆς. Ἀριστη ἐντύπωσι ἔκανε ἡ πρώτη τῆς ἐμφάνισι. Βέβαια, ἡ «Ἡμιτελής» τοῦ Σούμπερτ δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα πού μπορεῖ νὰ ἀνεχθῆ κανεὶς σὲ «μπάντα». Πῶς ν' ἀποδοθοῦν οἱ λεπτότητες ἐκεῖνες, χρωματικές καὶ ἠχητικές, τοῦ δυσκολώτατου αὐτοῦ ἀριστουργήματος τοῦ ρωμαντικοῦ μουσουργοῦ, ἀπὸ ὅλο χάλκινα ὄργανα; Μολοντοῦτο, ἦταν τόσο καλὸ τὸ σύνολο καὶ ἡ ἠχητικὴ

ὁμοιογένεια καὶ ἰσορροπία μεταξὺ τῶν ὀργάνων, ὥστε νὰ παρακαμφθοῦν ἀρκετοὶ σκόπελοι καὶ ν' ἀποδοθῆ τὸ ἔργο κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο.

Ἡ Φιλαρμονικὴ αὐτὴ, ὅταν μάλιστα ὑπάρχει πάντα ὁ ἀνάλογος ἐνθουσιασμός, θὰ προσδεύσῃ πολὺ καὶ θὰ γίνῃ γρήγορα ὀφέλιμη στὸν πρῶτο Δῆμο τῆς χώρας καὶ πολῦτιμος συνάμα παράγων στὴ μουσικὴ μας κίνησι.

Στὴν αἴθουσα τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, «Ἀριεὶ καὶ Ντουέττα τοῦ παλιοῦ καιροῦ» μὲ ἐκτελέστριες τὶς κυρίες Σ. Κενταύρου - Οἰκονομίδου καὶ Ε. Ρουμπέν - Κοντογιάννη. Ἐνα πρόγραμμα ἀφιερωμένο ἀποκλειστικὰ στὴ μουσικὴ τοῦ 17ου-18ου αἰῶνος, μ' ὅλο τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζει γιὰ τοὺς εἰδικούς, καταντὰ λίγο κουραστικὸ καὶ μονότονο γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἄλλο ν' ἀκούσῃ κανεὶς μιὰ ὄπερα, μάλιστα στὸ θέατρο, τοῦ Ραμό, ἢ τοῦ Λούλλυ, ἢ τοῦ Χαϊντελ, κι' ἄλλο ν' ἀκούῃ ὅλο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτά.

Οἱ κυρίες Κενταύρου - Οἰκονομίδου καὶ Ρουμπέν - Κοντογιάννη τραγούδησαν μὲ ἀντίληψη τὰ κομμάτια τοῦ προγράμματος.

ΔΗΜ. Ν. ΧΑΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀνδρέα Χόρβατ: «Ὁ Σολωμός»

Τὸ μικρὸ βιβλίον τοῦ κ. Χόρβατ τ' ἀνοίξα μὲ τρόμο καὶ τὸ τελείωσα μὲ ἀνακούφιση. Ὁ τρόμος μου δὲν εἶταν ἀδικαιολόγητος: φαντάστηκα πὼς θὰ ἔλεγε κι ὁ κ. Χόρβατ τὴν ἰδέα του γιὰ τὸ περίφημο ζήτημα τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, καὶ στὸ σημεῖο πού φτάσανε τὰ πράγματα τελευταία, ἀρκεῖ καὶ τὸ παραμικρότερο φύσημα, γιὰ νὰ ξεσηκωθεί νέα θύελλα· οἱ «σολωμολόγοι» μας ἐνεδρεύουν καὶ δὲν ἀστειεύονται. Εὐτυχῶς, ὁ κ. Χόρβατ ἔκαμε κάτι πολὺ καλύτερο· ἔγραψε μιὰ σύντομη σκιαγραφία τοῦ Σολωμοῦ, χρήσιμη σὲ ὅσους θέλουν νὰ μάθουν ποιὸς ὑπῆρξε ὁ ποιητής· ἡ σκιαγραφία του αὐτὴ πρωτογράφηκε οὐγγρικά, καθὼς ὁ ἴδιος δηλώνει στὴν πρώτη του ὑπόσημειωση, καὶ δημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ «Debreceni szemle» (ἀρ. 3 καὶ 5 τοῦ 1935) ἀπὸ καὶ μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα στὰ ἑλληνικά, καὶ μάλιστα σὲ μιὰ καλαίσθητη καὶ ἀρκετὰ στρωτὴ δημοτικὴ, πού θὰ μπορούσαν νὰ τὴ φθονήσουν, χωρὶς ἀμφιβολία, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πεζογράφους μας. Ὁ σκοπὸς τῆς μελέτης αὐτῆς δίνει κάποια ἰδέα τοῦ περιεχομένου τῆς: ὁ κ. Χόρβατ θέλησε νὰ γνωρίσει στοὺς συντοπίτες του τὸ Σολωμό· μὰ δὲν ξέρω πόσοι θὰ εἶναι καὶ οἱ Ἕλληνες πού θὰ μπορούσαν νὰ γνωρίσουν τὸ Σολωμό διὰ μέσου τῆς μελέτης τοῦ κ. Χόρβατ. Ἀσφαλῶς ὄχι λίγοι. Γιατὶ στὸν τόπο μας συμβαίνει τοῦτο τὸ ἀλλοπρόσαλλο καὶ παράδοξο: γράφουμε ἀπειρα βιβλία φορτωμένα

σοφία, συχνά δανεική ἢ ξεκάρφωτη, ἀπάνου σὲ πολλά καὶ ποικίλα καὶ πρόσωπα καὶ ζητήματα ὡστόσο μᾶς λείπουν οἱ ἀπλές, εὐχάριστες, κατατοπιστικὲς ἐργασίες, οἱ ἱκανὲς νὰ μᾶς μεταδώσουν ἓνα κόκκον γνώσεως, χωρὶς νὰ θολώσουν τὰ νερά. Καὶ τοῦτο, φυσικά, δε δείχνει ἐμβρίθεια φανερώσει, τίποτε περιοσώτερο, τίποτε λιγώτερο, ἔλλειψη ὀριμότητος. Ἐξαιρετος φίλος, ὄχι ἀμέτοχος ἀπὸ κάποια σχετικὴ εὐθύνη, μὴ παραπονιότανε κάποτε, πῶς, ἐνῶ ἔχουν γραφεῖ τόσα πράγματα γιὰ τὸν Παλαμά, δὲν ὑπάρχει ἓνα σύντομο, εὐκολονόητο καὶ ἀντικειμενικὸ βιβλίον πὸν νὰ μπορούσαμε νὰ τὸ δώσουμε σ' ἓναν ξένο (καὶ δικό μας, θὰ πρόσθετα ἐγώ) καὶ νὰ τοῦ ποῦμε: «Νά, διάβασε» αὐτὸς πάνω-κάτω εἶναι ὁ Παλαμάς!» Μία παρόμοια ἔλλειψη θέλησε ν' ἀναπληρώσει ὁ κ. Χόρβατ, γράφοντας τὴ μικρὴν μελέτη γιὰ τὸν Σολωμό. Κ' εἶναι πολὺ εὐχάριστο νὰ διαπιστώνει κανεὶς πῶς, ὅσο ἡ γλώσσα τοῦ κ. Χόρβατ βρίσκεται σὲ ἀμεση ἐπαφὴ μὲ τὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ πραγματικότητα, ἄλλο τόσο κ' ἡ σκέψη του δὲν ἀπιστεῖ στὴν αἰσθησιμότητα καὶ στὴ γνώση τοῦ ἔργου τοῦ Σολωμοῦ, πρᾶγμα πὸν θὰ μπορούσαμε νὰ μὴν τὸ περιμένουμε ἰσως ἀπὸ ἓναν ξένο νεοελληνιστὴ· γιατί πολλοὶ παρόμοιοι ἐπιστήμονες ἔχουν ἀποδείξει ἴσαμε τώρα τραγικὴ ἀγνοία τῆς πραγματικότητος μᾶς κ' ἔχουν μιλήσει ἀξιοματικὰ γιὰ πρόσωπα καὶ γιὰ ζητήματα τῆς λογοτεχνίας μᾶς μὲ τὸν ἀνεδαφιχώτερο κοί, πολλὰς φορές, μὲ τὸν ἀστεϊότερο τρόπο. Χρόνος εὐγνωμοσύνης μᾶς ἐμποδίζει συχνὰ νὰ ἐπικρίνουμε τὰ παραστρατήματά τους. Μὰ θὰ ἔρθει καιρὸς πού, χωρὶς νὰ λιγοστέψει ἡ εὐγνωμοσύνη μᾶς, θὰ γίνῃ ἐντονώτερη καὶ μεσσότερη ἡ ἐθνικὴ μᾶς ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἀγάπη μᾶς τῆς ἀλήθειας.

Ὁ κ. Χόρβατ χωρίζει τὸ βιβλιαράκι του σ' ἑπτὰ μέρη, καὶ μελετᾷ τὴ σημασία πὸν ἔχει ἡ ἐμφάνιση τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του, τὸν ἰδεαλισμὸν του, τὴ σχέση του πρὸς τοὺς ἀρχαίους καὶ τὴ σχέση του πρὸς τοὺς νεώτερους. Ἀναλύει, γιὰ παράδειγμα, τὸν «Κρητικόν», ἐρμηνεύει τὴν ἐμφάνισιν τῆς Φεγγαροντυμένης, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ἰδιαιτέρη μελέτη ἔχει γράψει στὸ «Δελτίον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου» τοῦ 1921 καὶ προσπαθεῖ νὰ συνταιριάσει τὸν ἰδεαλισμὸν τοῦ Σολωμοῦ μὲ τὸν πλατωνικὸν ἰδεαλισμὸν, σημειώνοντος τοῦτα τὰ χαρακτηριστικώτατα: «Δὲν εἶδα ἀκόμη ν' ἀναφέρεται—ἀπὸ ἄλλους—τὸνομα τοῦ Πλάτωνα σχετικὰ μὲ τὴν ἰδεολογία τοῦ Σολωμοῦ. Κι ὅμως στὸν «Κρητικόν» ἔχομε κλασικὸν παράδειγμα γιὰ τὴ στενὴ ἰδεολογικὴ συγγένεια αὐτῶν τῶν δύο θεῶν πνευμάτων, πλασμένων ἀπὸ τὴν ἴδια γῆν, τὴν ἴδια θάλασσαν, τὸν ἴδιον οὐρανόν: ἀπὸ τὸ γῶμα τὸ ἑλληνικόν, ἀπὸ τὰ νερά τὰ ἑλληνικά κ' ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν οὐρανόν» (σελ. 16). Ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ κ. Χόρβατ κ' ὅσες ἄλλες τὴν παρακολουθοῦν, ἔχει ἀξία κυρίως ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ ἐντοπισμοῦ τῆς ἰδεολογίας τοῦ Σολωμοῦ μέσα στὸν πλατωνικὸν ἰδεαλισμὸν· γιατί, παρ' ὅλο πὸν ὡς τώρα ὁ ἰδεαλισμὸς τοῦ Σολωμοῦ μελετήθηκε τὸ περισ-

σότερο ἀντίστοιχα πρὸς τὸν ἰδεαλισμὸν τῆς γερμανικῆς φιλοσοφίας, οἱ πλατωνικὲς ἀπηχῆσεις τοῦ ἔργου του δὲν ἔμειναν ὀλωσοδιόλου ἀπαρατήρητες· ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος, γιὰ νὰ φέρω ἓνα πρόχειρον παράδειγμα, στὸ πολυσέλιδο βιβλίον του («Διονύσιος Σολωμός», 1931, σελ. 67 καὶ 198) μνημονεύει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πλατωνικοῦ ὅφους στὴν ποίησιν τοῦ Σολωμοῦ. Ἡ συσχέτισις ἔξ ἄλλου τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας μὲ τὴν κριτικὴν σκέψιν καὶ τὴν ποιητικὴν ἐκδήλωσιν (βλ. τὸ δεκατετράστιχον «Ὁ ἐρασιτέχνης») τοῦ Ἰακ. Πολυλά, τοῦ πιστοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ, ἔχει γίνῃ ὡς τώρα κ' ἀπὸ ἄλλους κ' ἀπὸ τὸ Μαρῖνο Σιγούρο στὴν εἰσαγωγικὴν του μελέτη τῶν «Διηγημάτων καὶ ἄλλων πεζῶν» τοῦ Ἰ. Πολυλά, πὸν τύπωσε ὁ Γ. Φέξης στὰ 1916 (σ. 3—21). Ὡστόσο ὁ κ. Χόρβατ, χωρὶς νὰ παραμερίζῃ τὴν ἐγγελεϊανὴν ἐπίδρασιν, δίνει περισσότερην σημασίαν καὶ προσοχὴν στὴν ἐπίδρασιν τοῦ πλατωνικοῦ ἰδεαλισμοῦ, μὴ λησμονώντας, πολὺ σωστά, νὰ παρατηρήσει, πῶς ὁ Σολωμός ὑπῆρξεν ἐγγελεϊανὸς ἢ πλατωνικός, μὲ τὴ δικήν του δύναμιν καὶ μὲ τὴ δικήν του διάθεσιν, χωρὶς νὰ περιμένῃ ἀπὸ τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο φιλοσοφικὸν σύστημα νὰ πάρῃ κανὸνα ζωῆς καὶ τέχνης. Τὸ κεφάλαιον ἐκεῖνον τῆς μελέτης τοῦ κ. Χόρβατ, πὸν τὸ βρίσκω πολὺ ἀδύνατον, εἶναι τὸ τρίτον: «Ἡ σημασία τῆς μορφῆς στὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Σολωμοῦ» (σελ. 12—13). Θὰ μπορούσε ἀκόμη νὰ ἐπιθυμοῦσε κανεὶς καὶ μιὰ πληρέστερην παρακολούθησιν τῆς ποιητικῆς του παραγωγῆς καὶ μιὸν σύντομον ἐπισκόπησιν τῆς ἐπίδρασιν τοῦ στὴ Νεοελληνικὴν λογοτεχνίαν. Μὰ τὸ εἶπαμε: τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χόρβατ εἶναι ἓνας ὁδηγὸς γιὰ τὴν πρώτην γνωριμίαν μὲ τὸν ποιητὴν. Τὶς ἑλλείψεις του ἀναπληρώνουν μὲ τὸ παραπάνω οἱ πολλὰς καὶ σοφὰς παρατηρήσεις πὸν περιέχει, παρατηρήσεις πὸν ξεπερνοῦν καὶ τὰ ὄρια τοῦ ὁδηγοῦ καὶ τὰ πλαίσια τῆς σύντομης σκιαγραφίας καὶ μποροῦν νὰ δώσουν ἀφορμὴ σὲ διεξοδικώτερες ἐργασίες.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γιάννη Χατζίνη: «Στοχασμοὶ καὶ σημειώματα».

Ἐνας νέος συγκεντρώνει τὶς πεποιθήσεις του, τὶς ἀναζητήσεις του, τὶς ἀπορίες του, τὶς ἀμφιβολίας του, τὶς προτιμήσεις του γιὰ συγγραφεῖς καὶ γιὰ ἔργα, τὶς παρατηρήσεις του γιὰ τὰ λογοτεχνικὰ ρεύματα τῆς ἐποχῆς καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὴν πνευματικὴν μᾶς κίνησιν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μικρὸ βιβλίον τοῦ κ. Γιάννη Χατζίνη. Ποικίλον στὰ περιχόμενά του,—σύντομα σημειώματα γιὰ τὸν κινηματογράφον, γιὰ τὸ ρόλον τῆς κριτικῆς, γιὰ τὴν σημασίαν τῶν ξένων ἐπιδράσεων στὴν λογοτεχνίαν μᾶς, γιὰ τὸν Εὐριπίδην, καὶ «κριτικὰ σκίτσα» τοῦ Καβάφη, τοῦ Γρυπάρη, τοῦ Κυριαζή, τοῦ Σκίπη, τοῦ Παλαμά,—διστακτικὸν στὴν ἐκφράσιν, ἰσχυρὸν σὲ προσωπικὰ συμπεράσματα, δὲν παρουσιάζει ἀκόμη ἓναν ὄριμον κριτικόν. Ἄλλωστε ὁ κ. Χα-